

Ljubljana, 11./V. 1922. — II./19.

Emil D. Stefanovič
lastnik in odgovorni urednik.

M. L.:

Nezaposlenost na svetu.

Strašna gospodarska kriza je poginila milijone ljudi delavcev na cesti. Rezervna armada industrijskega delavstva je dosegla številke, kakršnih ne pomni doba kapitalističnega gospodarstva. Ob priliki genovske konference je izdalo ministrstvo dela v Berlinu spomenico o nezaposlenosti na svetu.

V Evropi je danes štiri milijone nezaposlenecv, na celim svetu pa najmanj 10 milijonov. Tu pa niso vsi tisti delavci, ki delajo samo skrajšano, torej oni, ki so le na pol zaposleni. Ako se še prištejejo rodbine nezaposlenecv, potem dobimo za Evropo 12 milijonov ljudi, ki so prizadeti od nezaposlenosti, t. j. toliko kakor če bi cela Jugoslavija praznovala. Na celim svetu pa jih štejemo okoli 30 milijonov, t. j. toliko, če bi praznovala cela Poljska.

Od nezaposlenosti so najhujše prizadete one države, katerih denar ima visoko vrednost. Z ozirom na število delavstva je najhujše prizadeta Švica in Švedska, t. j. v državi, kjer je denar krit z zlatom. Na Švedskem je 27% vseh delavcev brez posla. Največje število nezaposlenecv pa je v Angliji in Ameriki, kjer jih je skupno 7 milijonov. V Angliji je n. pr. čez 16% organiziranega delavstva nezaposlenega.

Ta velika nezaposlenost pomeni za strokovne organizacije strašno breme. Poleg tega pa nezaposleni tišče na višino mezd in pomagajo nehoti podjetnikom v njihovem boju proti delavstvu za znižanje zaslužka. Nezaposlenost in beda sta najmogočnejša zaveznika kapitalistov in politične reakcije. Ofenziva kapitalistov ne bi dosegla uspehov, če bi ne bilo gospodarske krize in nezaposlenosti.

Podpore, ki so bile izdane za nezaposlenecv iz državnih in zasebnih virov, dosegajo za leto 1921 vsoto 10 milijard zlatih frankov, od sklenjenega premirja pa 25 milijard zlatih frankov. Mezde, ki so jih v tem času izgubili nezaposleni znašajo za leto 1921 25 milijard, za dobo od premirja pa 60 milijard zla-

tih frankov. Na produkciji je bilo izgubljenih vsled nezaposlenosti leta 1921 37 milijard, od premirja pa 100 milijard zlatih frankov.

Te vsote znašajo več kakor vsi dohodki srednje Evrope pred vojno. Te vsote so trikrat tako velike kakor vsi dohodki Nemčije od premirja sem. Da te vsote so 30 krat tako velike kakor pa bremena, ki jih je naložila antanta Nemčiji z Verzajskim diktatom.

Anglijo stanejo nezaposleni mesečno 2 milijona funtov šterlingov, t. j. 40 milijonov zlatih mark ali dnevno 5½ milijonov zlatih mark. Ako primerjamo s tem plačila, ki jih mora dati Nemčija antanti, potem najdemo, da plačuje Nemčija dnevno antanti 3 milijone zlatih mark, dočim stane Anglijo nezaposlenost doma 2½ milijona več.

Verzajski mir pa je v veliki meri sokriv današnji gospodarski krizi, ker je vrgel v sužnjost nemško delavno ljudstvo. Nemčija je bila svojčas ena izmed glavnih odjemalk Amerike in Anglije. Vojna pa je obubožala Nemčijo, ona mora štediti, njen denar je malo vreden.

Do poslednjega časa se je poznala nezaposlenost samo v deželah z visoko vrednim denarjem. Toda v poslednjem času se prične pojavljati tudi v deželah z najslabšim denarjem kakor je to Avstrija, kjer štejejo danes okoli 90.000 nezaposlenecv in v Nemčiji, kjer jih je okoli 200.000. Čimbolj se širi nezaposlenost, tem večje postaja uboštvo in beda. Vedno nove množice slede. In tako obstoja nevarnost, da kapitalistični svet ne najde leka za nezaposlenost, kljub vsem mnogoštevilnim konferencam.

Delavski razred zahteva na celim svetu zaščito proti nezaposlenosti, katere stroške naj nosi kapitalistični razred. Na drugi strani pa hoče zvaliti kapitalistični razred vsa bremena na delavstvo. Na njegov račun hoče zopet upostaviti režim izkoriščanja.

Tisk in javno mnenje.

Ne mine skoraj mesec, da ne bi nehal izhajati kak list. To ne dela danes nobene senzacije več; dogodek izgine v vsakdanjost kot drugi dnevni dogodki. Stvar se ne jemlje tragično in po pravici tudi ne. Karakteristično v današnjem tisku je, da vzlic vsem navedenim različnostim stoje vsi meščanski časopisi na enem in istem stališču in so si eden drugemu podobni kot smradljivo jajce. To velja za splošno meščansko časopisje: naj bo potem na levo ali desno, anti- ali philo- radikalno, krščansko ali liberalno, ves tisk je malovredno blago in ne bi bilo posebne nesreče, ko bi tisk te vrste izginil iz pozorišča. Resen čitalec bi si moral to stvar iz srca želeči.

Značaj današnjega tiska se vidi v tem, da naravnost korespondira z ljudstvom, to je, da se ves tisk nahaja v tistem ozkem duševnem obzorju, v katerega je danes še ukleknjeno javno mnenje. Nizko stanje današnjega tiska je znano in je njegova posledica za ljudstvo enaka kot največja nacionalna nesreča, enaka kugi ali lakoti. Današnji tisk je škod-

ljiv in je precej pripomogel k moralni in duševni izgubi javnega mnjenja.

To stanje ni od danes in datira že od postanka izhajanja listov, kajti že Lassalle se je boril proti časopisni korupciji. Razne umazane afeze, na primer: Koroška, Solunska afera, Obznana, razni atentati, smrt rekrutov o Božiču in neštevilne druge politične afeze smrdijo po celim svetu, ter še danes vzdigujejo prah — do neba — samo pri nas se nihče ne briga, da bi take stvari prišle v javnost — pred ljudsko tribuno. Namesto da bi se v časopisih vodila kritika in podajali nasveti in predlogi, ni o tem pri nas nikjer nič čuti. Pri nas je vse dobro, mi smo zadovoljni, imamo velik izvoz — še večji uvoz, in vseh frontah zmagujemo s puškami in požigi (arnavtske vasi), v najslabšem slučaju se vsedemo k zeleni mizi diplomatov in nam odrežejo kos domovine (strategične meje), ne da bi enkrat trenili z očmi. Tri leta je, odkar obstoji naša država in doživeli smo že vsepovsod strahovite poraze. Pri nas je vse

tiho — mrtvo kot v grobu. In kdo je kriv tega? Naš tisk! Ko so bile stvari na frontah, na državnih konferencah najbolj kritične, se je izdal buletin: »Vse najboljše!« Čez par dni: »akutno prehlajenje!« In danes? Danes imamo pa neozdravljiv kroničen — novinarski »katar«. Kaj pa vidimo še drugega danes? Današnji tisk je babji kot demokracija, kot prostitucija: je pobabljenje, brez značaja kot še nikdar tako. Razočarani od impotence parlamenta, ogabljeni od tiska, se jih danes veliko obrača stran, ker danes skozi tisk svojo politično tako važno pozicijo izrabljajo in dajejo najogabnejši korupciji na razpolago. Kdor išče resnice, razvedrila, jasnosti v današnjem tisku — v žurnalih — ta ni na pravi poti, ta je naiven.

Tisk je danes gospodarski in bojni instrument političnih strank in trgovsko-političnih koket.

Publicist se jim mora na milost ali nemilost predati; prodati mora svoje prepričanje, pisati proti svoji vesti in razumu, sicer je obsojen na pogin — lakote mora umreti.

Treba se vprašati, kaj je bolj obsojen vredno: imperialistični strankin tisk ali trgovski tisk. Navidez bi dal človek prvemu prednost. Vzlic temu, da je strankin tisk manj breznačajan in je v glavnem podvržen strankinim ciljem, pomenja pa vseeno v svoji imperialistiški kampanji zadnjo fazo — konec — potlačena javnega mnjenja. Ubiti, potvarjati in brezmejno hvalisati — zato edino je ustvarjen — to je glavna naloga strankarskega tiska.

Zaradi tega si nam ni treba beliti glave; kar je tisk k politični izobrazbi ljudstva pripomogel, je enako ničli. Tem večji je pa njega učinek v duševnem in moralnem oziru: breznačajnost in umazanost meščanskega tiska edino še nadkriljuje njihova duševna revščina. Meščanski tisk ni niti objektivni poročevalec dnevnih dogodkov, še manj pa svobodna diskuzijska tribuna. Tudi strankin tisk ne more priti iz svojega ozkega kroga, da vrši svojo nalogo; njegova glavna naloga je ta, da obvaruje in brani z vsemi močmi, z vsemi razpoložljivimi sredstvi interes stranke; da druge višje cilje, samoobsebi umljivo, pa ne preostaja nič. Strankin tisk se nahaja vedno le v ozkem duševnem krogu in izvr-

šuje službo zvestega čuvaja, brani njemu v varuštvo dane čete zunanjih napadov in notranjih nespornostim. Kako je to v praksi, smo videli leta 1920 v socialni demokraciji in v njihovem listu »Naprej« in danes se isto ponavlja v Slov. Ljudski Stranki in v listu »Slovenec« in drugod.

Član stranke se mora zlepa ali zgrda vdati slepi pokorščini; vse mora verjeti, kar mu strankin tisk in voditelji servirajo, podajajo kot zlato resnico — ker to zahteva interes stranke; vsaka kritika je greh, je nepokorščina, prelom discipline, rebeljenje, takorekoč strankina veleizdaja. Kdor ima toliko poguma, da prenese svoje mnenje pred forum stranke, da se ogne duha ubijajoče atmosfere, ki se vali v stranki, ki pa ni več stranka, temveč trapistovski samostan, se ga z vsemi načini umetnosti oblati, omadežuje, razkriči, denuncira in ubije. Samo nobene resne kritike, resne in smotrne opozicije, ki bi lahko vodstvo stranke strmoglavilo iz viška njihove moči in slave v najglobljejšo globočino. Solidarnost in skupnost strankinih pristašev je glavno orožje, s katerim se stranka bori. — »Stranka je v svoji enotnosti ogrožena!« Ta fraza ima vselej velik učinek na množice. Sem spada pisava »Napreja« iz leta 1920. Meščanski tisk uporablja drugo ali zelo slično metodo: »Država je v nevarnosti!« Tu naj navedem časopise: »Jugoslavija«, »Slov. Narod«, »Slovenec«, »Čas«, »Nova Doba« i. dr., ki so pisali ves čas aprilske stavke leta 1920 o različnih zvezah, ki jih baje imajo stakvajoči železničarji in rudarji: n. pr. z italijansko, z avstrijsko vlado, z boljševiki; blatili so poštene osebe, stranko, organizacijo, javno so denuncirali — celo o nekem socialnem preobratu se je pisalo tiste dni; meščanstvo in širše plasti ljudstva — javno mnenje — je pa z grozo in strastjo požiralo debelo »Helsingforske« race, fabricirane v glavah ljubljanskih urednikov. Javno mnenje je šlo, padlo na lim meščanskega trgovskega tiska. Tega jim ni zameriti, ko je celo oče socialistične literature v Sloveniji — Abditus — padel v mreže meščanskega tiska. Ante Suintais.

(Dalje prih.)

Strokovni pregled.

Omejitev štrajka v Združenih državah.

Kljub temu da šteje Amerika največje število delavstva, je vendar to delavstvo danes skoro brez sile. Cela vrsta reakcionarnih zakonov omejuje delavske pravice. V nekaterih ameriških revirjih vlada neomejeno izkoriščanje, zlasti tam, kjer delajo ino-

zemci, kakor n. pr. v rudokopih Virginije. Ameriški kapitalisti hočejo sedaj vzeti delavstvu pravico štrajka in ga tako vreči nazaj v čase, kjer je bilo delavstvo pred 400 leti. Predsednik delavskih strokovnih organizacij, znani Gompers je proti temu protestiral.

In vendar so ravno strokovne organizacije predvsem krive, da se nahaja

„DELA“ izhajajo vsak petek.

Uredništvo in upravnništvo: Turjaški trg 2.

Letna naročnina 120 K
mesečna naročnina 12 K

Posamezna številka 3 K.

delavstvo v takem stanju. Pod vodstvom Gompersa so postale te strokovne organizacije čisto navadna podpora društva in ne borbene razredne organizacije. Te strokovne organizacije niso priključene niti Amsterdamski strokovni internacionali, ker je ta Gompersu preradikalna. Za časa vojne je bil največji priganjač imperijalistov. Poleg tega vodi najhujši boj proti ruskemu proletariatu in sovjetski Rusiji. Da se Amerika brani stopiti v stik z Rusijo, to je v veliki meri zakrivil Gompers in njegove organizacije. Zato se ne smemo čuditi gospodarski reakciji, ki vlada danes v Ameriki. Usoda ameriškega delavstva nam najjasneje kaže, kaj to pomeni, če strokovne organizacije ne preveče razredni borbni duh in čut mednarodne solidarnosti. Obenem pa vidimo, kako zgleda v resnici meščanska demokracija v deželi, ki jo naši meščani tako radi dajo za vzgled.

Mezdne spremembe v Angliji.

V Angliji so pričele naraščati mezde leta 1915 ter so dosegle svoj višek leta 1920. Nato so pričele mezde padati kljub odločnemu odporu strokovnih organizacij in ogromnim štrajkom, med katerimi je bil rudarski najboljšežnejši. Leta 1921 je bilo čez sedem milijonov delavcev prizadetih pri znižanju mezd. Mezde so se znižale za okoli 120 milijonov zlatih mark. V splošnem so se znižale mezde za 10–30%, povprečno pa za 20%. Draginja je padla za 27%.

V posameznih industrijah so se mezde naslednje zmanjšale:

V premogovnikih so se znižale mezde kopačem za 20–50%, pomožnim jamskim delavcem pa 30–60%.

Veliki boji češkoslovaškega delavstva.

Gospodarstvo v češkoslovaški republiki je v veliki krizi. Češka industrija je bila predvsem navezana na bivšo avstro-ogrsko ozemlje. Vsled dragega češkega denarja pa nasledstvene države ne morejo kupovati dragega češkega blaga, vsled česar manjka dela. Nezaposlenost raste. Dočim je bilo nezaposlenec novembra lanskega leta 24.000, jih je bilo v prvi polovici marca že 60.000. Obenem se je pričela splošna ofenziva proti delavstvu za znižanje mezd. Pred kratkim se je šele končal generalni štrajk rudarjev, ki se je končal s tem, da so se mezde znižale 7:5%. V tekstilni industriji se je znižala mezda od 5–12%, v cementni industriji za 15%. V lesni industriji na Slovaškem so se znižale mezde za 20%. Poljskim delavcem so znižali mezde za 20%.

Te dni pa je izbruhnil boj v kovinski industriji. Podjetniki hočejo znižati mezde za 10%. Ker se kovinarji branijo, je stopilo 40.000 kovinarjev v štrajk. Prizadetih je 54 obratov.

V strojni in ladjedelski industriji so se znižale mezde za kvalificirane delavce za 17 do 18%, za pomožne delavce do 20%.

V bombažni tekstilni industriji so se znižale mezde za okoli 22%, v volneni industriji pa za časovne delavce za 29%, za akordne delavce pa za 27 do 28%.

Strojvodjem pri železnicah so znižali plače za 14%.

Nova pogodba kamnosekov.

Dne 29. aprila 1922 so sklenili kamnoseki pri tvrdki Toman in Vodnik po posredovanju osrednj. društva stavb. delavcev novo kolektivno pogodbo. Dosegli so za delavce 40%, za delavke 30% zvišanje dnevnih mezd, ter se vinarji zaokrožijo navzgor. Te mezde ostanejo v veljavi do 30. marca 1923. Če se cene živil zvišajo čez 10% se plače temu primerno zvišajo, če cene živil padejo, ostanejo mezde neizpremenjene. Delo traja 8 ur. Nadure se plačajo 50% višje, oziroma 100%, če trajajo čez 18 ur, ali če se začne pred 6. uro. Dela se razven nedelji in praznikov. Če so prazniki, se zgubljeni čas sicer doprineše v tednu, tako, da se dela 48 ur na teden, 1. maj se praznuje. Brez povoda se nikogar ne odpusti od dela. V slučaju pomanjkanja dela, se služba odpove osem dni v naprej. — Spori med delodajalci in delavci se rešujejo potom del. zaupnikov oziroma

organizacije. Uspeli, ki so ga dosegli kamnoseki je posledica tega, da so vsi organizirani.

Pozor!

Lesni delavci! Ne potujte v Beograd in Zagreb, ker je tam brezposelnost.

Tesarji! Ne pojdite v Split, ker so tam sodrugi v mezdni gibanju.

Stavbinski delavci! Ne pojdite v Zagreb in Ljubljano, ker so tam sodrugi v mezdni gibanju.

Kovinarji! Ne potujte v Celje (štrajk), in v Brod n. S.

Štrajki so: V Celju (kovinarji), Novi Sad (stavbinci), Beočin v Dalmaciji (cementne tovarne), v Konjščini v Srbiji (rudarji).

Izrabljanje stavbinskih delavcev.

Pri stavbincih se čuti vsaki dan večje izrabljanje. Ni dosti, da se delavstvu ne izplačujejo pravično že itak malenkostne mezde, se ga še prikrajšuje pri hrani.

V potrdilo tega dejstva naj navedemo sledeči slučaj, ki se je zgodil pri »Slov. gradb. družbi Slograd«, ki smo jo že parkrat morali omeniti. Dne 18. aprila t. l. sta začela delati dva delavca I. S. in F. J., pogodila sta se za urno mezdo in zato, da jim bo firma dajala hrano za 30 K na dan. V soboto, ko je bilo treba plačati hrano, ni tvrdka delavcev niti vprašala in jima je odtegnila v ta namen po 45 K dnevno. Torej nenasišnim kapitalistom ni dovolj, da krajšajo delavstvu mezde, ampak jih goljufajo še pri hrani. Sicer pa gospodi ni ležeče na tem, da dobe delavci boljšo in cenejšo hrano, ampak gre ji zato, da izrablja delavstvo na dve strani.

Kakšna je hrana delavstva pri tej tvrdki? Zjutraj prežganka, opoldne golaš s krompirjem, včasih tudi z malimi kosci mesa, zvečer fižol in repa ali zelje, ali fižola ne manjka nikoli.

Kruh, ki tvori glavni del delavske hrane, ni vračunan med tistimi 45 K na dan, tega si morajo delavci kupovati še posebej.

Če je kak delavec nezadovoljen s tem odrajanjem pri hrani, se ga takoj odpusti od dela. Delavci, ki so se pritožili, so odpuščeni in imajo pravico tožiti firmo, ki jim je odtegnila dnevno 15 K več za hrano, kakor so se pogodili, v 18 dnevih znaša ta vsota 270 K.

Tako izrablja kapital revno delavstvo, ki nima zaščite na nobeni strani. Edina opora delavskega razreda so njegove lastne organizacije. Sodrugi, delavci, kadar vidite to krivico, združite se, vstopite v svojo organizacijo, da odstranimo vse krivice, ki se vam goče. Dokler bo delavec sebičen in se ne bo brigal za svojo organizacijo, tako dolgo ga bo izrabljala kapital.

Sodrugi, v slogi je moč.

Stavbena družba.

Kadar je treba delavcev se obljublja vse mogoče, samo da se dobi delavca za nočno delo.

Polir Jak. Jeras je vzel delavca V. J. in pogodil se je z njim, da mu bo plačeval kakor betonskemu delavcu 15 K na uro, za nočno delo pa 75 do 80%. Po 14 dnevih pri izplačevanju mezd se polir ni držal pogodbe in mu je plačal po 14 K na uro, a nočno delo mu je plačal le 50% višje. Jasno se vidi, da se podjetniki ne ozirajo niti najmanj na »Uredbo« o osemurnem delavniku, ki jo je izdalo ministrstvo 12. septembra 1919.

Delavec ima pravico, da toži vsakega izkoriščevalca pri obrtnem sodišču, če se ne drži pogodbe, a na drugi strani morajo delavci utrditi svoje vrste v organizaciji tako, da bodo sami sodili takim špekulantom in da ne sprejemajo dela pri tvrdki, ki na vse načine izrablja lačni proletarijat. Samo z delavsko sodbo nad izkoriščevalci, bo zmagal delavski razred. To je mogoče le s silno organizacijo doseči.

Zato sodrugi vsi v organizacijo!

Trboveljska premogokopna družba.

Splošno je znano, da dobički te družbe rastejo od leta do leta za milijone, dočim pada delavstvo, ki je pri njegovih podjetjih zaposleno, vsak dan v večje pomanjkanje in bedo. Mezde se gibljejo še danes med 28–52 K in znašajo z vsemi dokladami v najboljšem slučaju 61:90 K oz. največ 85:90 K

dnevno. Potemtakem zasluži en delavec 1.485:60 K ali največ 2.061:60 K mesečno, a to le v slučaju, da ima mesec 24 delavnih dni, kar ni vedno, ker imamo celo vrsto narodnih oz. državnih praznikov, ko se dela le deloma ali pa sploh ne, imamo veliko deževnih dni in pa »štrajke«, kadar družba delavcev ne pusti na delo z izgovorom, da ni vagonov.

Kaj pomenijo take nezadostne mezde pri današnji druginji, ni potrebno povdarjati posebej. Zato so ti črni sužnji bili prisiljeni predložiti svoje zahteve za izboljšanje svojega gospodarskega položaja. **Te zahteve se glase:**

P. n.

Reprezentanci trboveljske premogokopne družbe

v Ljubljani.

Pogodba, sklenjena dne 27. januarja 1922 zgubi veljavnost z dne 23. aprila t. l.

Zveza rudarskih delavcev za Slovenijo in zastopniki II. rudarske skupine kot polnopravni zastopniki vseh delavcev predlagajo za platformo pogajanja za novo mezdo sledeče:

I.

Zvišanje vseh dosedanjih prejemkov za 100% kakor za delavce, tako tudi za njihove družine.

II.

Delavcem, ki nimajo rudniških stanovanj, naj se doplača denarna odškodnina, in sicer v višini, katero dotični plača lastniku privatnih stanovanj, obenem pa tudi odškodnino za razsvetljavo.

III.

Nabavni prispevek se naj izplačuje nazaj.

IV.

Vsem profesionistom naj se plače percentuelno zvišajo, kakor so to imeli pred vojno.

V.

Naj se zgradijo za vse delavce vsem stavbenim in higijeničnim predpisom odgovarjajoča stanovanja. Po vseh revirjih naj se postavijo kopalnice.

VI.

Akordne postavke v cementni tovarni v Trbovljah naj se regulirajo.

Gori omenjeno pride v poštev za vse rudarske revirje pod gori omenjeno družbo.

Natančna pojasnila se bodo obravnavala pri obravnavi sami.

Trbovlje, dne 22. IV. 1922.

Podjetniki hočejo, kakor vedno, tako tudi danes, zadevo zavleči in iščejo vse mogoče izgovore in so na to ulogo odgovorili:

P. n.

Lokalni odbor II. rudarske skupine Trbovlje.

Ker stavljajo različne delavske organizacije zahteve celokupnega delavstva, si usojamo vljudo opozoriti, da je po zakonu edino odbor rudarske zadrage II. skupine upravičen nastopati imenom celokupnega delavstva. Raditega Vas obveščamo, da bomo vzeli v pretres vprašanje zahteve in prošnje, ki se tičejo celokupnega delavstva samo tedaj, če so stavljene od edino kompetentnega zastopstva delavstva, t. j. odbora II. skupine rudarske zadrage.

Z odličnim spoštovanjem

Trboveljska premogokopna družba Skubec.

Vloga je podala Zveza rud. delavcev in podpisali so jo tudi odborniki II. skupine rudarske zadrage, najboljši dokaz, da je to družba dobro vedela, je ravno njen odgovor, ki ga je naslovila temu odboru II. skupine in je zato njena opazka: »... samo tedaj, če so stavljene od edino kompetentnega zastopstva delavstva, t. j. odbora II. skupine rudarske zadrage« — popolnoma odveč, ker je ta kompetentni forum že podpisal zahteve Zveze rud. del. in se torej njim popolnoma priključuje.

Sicer vas pa razumemo, gospodje! Vi ste nasprotniki delavske organiza-

cije, ki vam je trn v peti. Vedeli bi pa radi, če bodele vi, gospodje, prišli na pogajanja popolnoma sami, ali vas bo pa zastopal kdo od Zveze Industrijev in dvomimo, da ne bi bil že ta odgovor pisan po naročilu in nasvetu Zveze Industrijev. Vi zahtevate pravico za svoje kapitalistične organizacije, a delavcem to pravico do njihove lastne organizacije nočete priznati. Sicer je pa stvar rudarskih delavcev, da si pribore priznanje za svojo razredno bojno strokovno organizacijo, in vi gospodje ste že imeli priliko, da to razumete, pa vam se bo prilika nudila tudi sedaj.

Rudarsko glavarstvo se ravna popolnoma po primeru družbe same in nam odgovarja tako-le:

»Rudarsko glavarstvo v Ljubljani.

Štev. 1201, dne 27. aprila 1922, Ljubljana.

Krajnemu odboru rudarske zadrage v roke načelniku g. Antonu Zupančiču III., kopaču trboveljske premogokopne družbe

v Trbovljah.

Vaša s Centralno upravo zveze rudarskih delavcev v Trbovljah skupno predložena vloga z dne 27. t. m., s kojo priglajate trboveljski družbi predložene zahteve, se je vzela točasno v vednost.

Vabite se, da počakate na odgovor trb. prem. družbe, ker preje se ne morejo uradna pogajanja pričeti, dokler ne veste, kaj vam delodajalka nudi, oziroma če vas zadovolji.

V slučaju, da vas delodajalka ne zadovolji, vam svetujem, da stopite v stik s krajevnimi odbori vseh družbenih premogovnikov, eventuelno tudi vseh rudniških podjetij rudarske zadrage, da zadevo skupno predelate in se s skupno vlogo, podpisano od pravih zakonito voljenih zastopnikov delavstva, kakor to predvideva rudarski združni zakon, obrnete na pristojno rudarsko oblast za potrebno posredovanje.

Centralna uprava Zveze rudarskih delavcev Trbovlje je le zastopnica v njej organiziranega, ne pa celokupnega delavstva, ki je udruženo po pripadnosti raznim strankam v raznih organizacijah.

Zastopniki celokupnega delavstva so le po zakonu za rudarske zadrage od celotnega delavstva voljeni zaupniki, to so za posamezne rudnike posamezni krajevni odbori, za ves okoliš zadrage pa odbor II. skupine rudarske zadrage. Ker so zahteve zadeva celokupnega delavstva, se ne morejo obravnati s posameznimi organizacijami, ampak z zastopniki vsega delavstva.

Rudarsko glavarstvo vztraja na tem, da se počne enkrat pravilno po zakonitih predpisih postopati.

Rudarski glavar in dvorni svetnik: Inž.?

Mi bi ne priobčevali tega odgovora, če bi trboveljska družba in rudarsko glavarstvo stali vedno na tem stališču. Ali januarja t. l., ko so se vodili zadnji pregovori glede povišanja mezd, se je postavila trboveljska družba na stališče, da je v tej zadevi edino kompetentna Delavska zbornica in je odbila sodelovanje zastopnikov II. rudarske skupine. Delavska zbornica, sestavljena po naredbi brez volitev, je pooblastila za to »Unijo«, ki je vodila pregovore z družbo, čeprav ni imela od večine delavstva pooblastila za to. Pri teh pogajanjih se je odpravila točka 8 pogodbe, ki je življenske važnosti za delavstvo. Jasno je, zakaj je družba tedaj pristala na te zastopnike.

Rudarsko glavarstvo je šlo preko tega na dnevni red in ugovor je sklenila in podpisala sama »Unija«. Rudarski delavci so izgubili točko 8, katera je ravno določala, da rudarsko glavarstvo postopa uradno vsake 3 mesece in delavcem bi ne bilo treba podajati novih zahtev.

Gospodje iz rudarskega glavarstva in vi iz trboveljske družbe, kje je vaša doslednost? Kje je bila tedaj II. rudarska skupina?

Rudarsko delavstvo je razen tega zahtevalo po svoji organizaciji od pokrajinske vlade za Slovenijo v Ljubljani anketno komisijo, ki naj ugotovi

vse nedostatke v raznih obratih trboveljske družbe, preišče suženske življenjske razmere rudarjev, bednost njihovih stanovanj, ki so podobna vsemu, samo ne stanovanjem ljudskih bitij, ter da eventualno določi, novi eksistenčni minimum.

Tem potom pozivljamo pokrajinsko vlado, da čim prej ukrene vse potrebno, ker lačni želodci podzemeljskih sužnjev niso v stanju, da prenašajo to bedo dalje. Če je na tej zemlji le malo pravice, potrebna je ta rudarskim delavcem in njihovim rodbinam. Ti večni sužnji ustvarjajo največje bogastvo, ker njih znojna čela in žuljave roke so podlaga industrije, železnice in temelj narodnega gospodarstva. Oni, njihove žene in otroci gladujejo in ho-

čejo kruha — kruha jim dajte, če ste ljudje.

A vi, bedni in lačni rudarji, varujte svoje pravice, ki ste si jih priborili v mnogoletnih težkih bojih, krepite vrste svojih borbenih organizacij, naredite krepak zid v vaših vrstah vsi do zadnjega, ker brez sloge, brez čvrste in močne organizacije ne boste v stanju, da odbijete val napada svojih izkoriščevalcev. Samo sloga, enotnost, vztrajnost, požrtvovalnost in sila vaše organizacije, vas samih, je v stanju, da vam nudi boljše življenje in večji kos kruha. Rudarji, v vrste! Bridke skušnje vas čakajo, in če jih hočete prestat, je potrebno, da ste vsi v eni vrsti in zmaga bo vaša.

Slovenska republikanska stranka in Radić.

V zadnji številki »Delavskih Novic« smo omenili ustanovitev slovenske republikanske stranke pod načelstvom pisatelja dr. Antona Novačana, ki izdaja v Celju svoj tednik »Nova vas«. Zanimivo je, kakšno stališče je zavzel Radić na pram tej stranki.

Njegovo glasilo »Slobodni dom« piše:

»Slovenska republikanska stranka se je v resnici razglasila na javnem shodu v Pristavi na hrvaško-stajerski meji, dne 24. aprila t. l. Glavni govornik na tem shodu pisatelj Novačan je bil takoj nato čez en dan v Zagrebu, toda ni se mogel sestati s predsednikom Hrvatske Republike Seljačke Stranke (Radićem), ampak se je pogovarjal, in sicer na kratko s podpredsednikom dr. Mačkom, obširnejše pa je pisal o vsem tem našemu republikanskemu poslancu in svojemu književnemu in šolskemu tovarišu Hajzlerju v Križevcih.

Iz vsega, kar se o tem ve, se vidi jasno, da je slovenski kmet v resnici republikanec in sicer v ravno istem miroljubnem, človečanskem in kmečkem zmislu, kakor to uči in izvaja HRSS. Toda slovenska gospoda je nepopravljiva, takisto tudi g. Novačan. On še ni za to, da se stranka imenuje »seljačka«, ker bi se s tem odbili delavci in ker je to hrvaška beseda.

Dobro, dobro! Hrvaška beseda, ki je dobro znana vsaj na hrvaško-slovenski meji vzdolž več sto kilometrov in ki jo imajo tudi vsi drugi slovanski narodi, — ta ni priprava, pač pa srbska beseda »zemljoradnik«, ki je nespretna in slaba kovanica (sestavljena ali skovana iz besed zemlja in radnik), ta je bila dobra. Jasno je torej, da je gospod

Novačan sicer dober pisatelj, toda slab ali zanič narodni politik. Tu ne ostane nič drugega, kakor da se kdo drugi loti vodstva tega slovenskega kmečkega gibanja, če pa tega ne store Slovenci sami, bomo naredili to mi Hrvatje, to pa tako, da bodo naši ljudje, ki jih bomo v sporazumu s slovenskimi kmeti določili, — da bodo ti Hrvatje v Sloveniji vodili slovensko kmečko politiko.

V tej zadevi je za nas, ki smo glasilo internacionalnega razredno zavednega proletariata, delavcev v Sloveniji, v prvi vrsti zanimivo to, da se gospod Stjepan Radić tako hudo boji vsakega skupnega nastopa delavcev in kmetov, ki je šel v stanju dati gibanju vaškega prebivalstva resnično razredni značaj in ki edino garantira, da ne bi čisto kmečko gibanje prišlo v roke veleposestnikom, bankirjem in kapitalistom sploh, kakor je to slučaj z Radićevo stranko. Če se je Novačan skregal z Radićem zaradi tega, potem gotovo ni v zmoti glede te točke.

Zanimivo je nadalje, da hoče Radić, ki je tak hud bojovník zoper srbski imperializem, in ki se poteguje za to, da naj bo vsak narod gospodar na svoji zemlji, napoveduje, da bo on poslal svoje Hrvate na Slovensko, da našega neumnega kmeta nauče, kako ima peljati politiko, da pride v tisto zagato, v katero je prišla Radićeva stranka, ki živi od samih besed. Med Hrvatje ne pusti Radić nikomur vtikati se, pač pa bo on v roke vzel Slovence. Jasno je, da morajo nacionalistične fraze voditi naravnost v imperilizem.

Delavci, nastavljeni in mali kmetje.

Režim je po zloglasni »Obznani« oropal v nešteti občinah zavedne delavce, nastavljence in male kmete njihovih zastopnikov. V najkrajšem času se vrše nadomestne volitve za te razveljavljene mandate. Po večini občin se že nastavljajo novi volilni imeniki.

Delavci, nastavljeni in mali kmetje! Vaša prva dolžnost je sedaj, da se prepričate, ali ste unešeni v te imenike. Buržuazne stranke bodo poskušale na vse načine, da vas oropajo vaše volilne pravice. Bodite zato pazni in zahtevajte povsod, da se, kakor je v zakonu predpisano, imeniki razlože javno. Prepričajte se, če so vsi proletarci, ki imajo na to pravico, vpisani. Če kdo ni vpisan, reklamirajte takoj, da se vpiše predno je prepozno.

V občinah, kjer je večina odborniških mandatov razveljavljena, se vrše nove volitve občinskih svetov. Postavite povsod v teh občinah svoje liste. Izberite najposposobnejše in najagilnejše sodruge, ki bodo branili v občinah interese proletariata. Občine imajo važno nalogo in čeprav v kapitalistični državi ne morejo delovati socialistično, imate vendar, če priborite v njih večino, možnost, da pomagata proletariatu v njegovem težkem življenjskem boju v marsikaterem oziru. Pomislite

le na to, da prevallite občinske dajatve na rame bogatinov, da podprete najemnike proti hišnim gospodarjem, da začnete z velikopotezno socialno politiko v občinah. Občina v rokah proletariata je trdnjava proletariata v njegovem razrednem boju proti kapitalizmu. Zato v vseh občinah, kjer so nove volitve (kjer se volijo na novo vsi občinski odborniki), skrbite, da jih dobe v roke Vaši zastopniki, da bodo v njih delovali za proletarske interese.

V veliko občinah, kjer je bilo razveljavljeno le nekaj občinskih mandatov, so razpisane le nadomestne volitve. Buržuazija hoče na ta način umetno povečati svoje število mandatov, ker bodo za tiste mandate, ki so bili voljeni le s proletarskimi glasovi, volile sedaj tudi ostale stranke. Udeležiti se teh volitev bi pomenilo, da proletariati odobrava to režimsko nezakonitost. Zatorej v teh občinah le preglejte volilne imenike in vpišite v nje proletarce, ki niso vpisani v njih, ter zahtevajte, da se izbrišejo iz njih kapitalistični pristaši, ki nimajo volilne pravice. Dolžnost zavednega proletariata pa je, da v protest proti tem neopravičnim nadomestnim volitvam te volitve bojkotira. Zatorej v vseh občinah, kjer so le nadomestne volitve

(kjer se voli le toliko občinskih odbor-nikov, kolikor je bilo mandatov razveljavljenih) proletariati ne bo le opustil

postavljanje svojih list, ampak mora agitirati, da se nihče ne udeleži teh volitev in da noben ne gre na volišče.

Dopisi.

Kor. Bela — Javornik. Od vseh strani čitam zadovoljna poročila o poteku slavnosti delavskega praznika. Da dam duška moji zadovoljnosti, sem se namenil, da spregovorim in pojasnim situacijo kakršna je bila. Pred vsem naj veljajo moje vrstice onim, ki ne poznajo našega kota. Vsak kdor pozna razmere v našem kraju, mi bo pripoznal, da se je tekom let mnogo izpremenilo; pa ne samo v naravnem, temveč tudi v kulturnem oziru. Lice vasi Kor. Bela se je izpremenilo; pa tudi na obrazih delavcev se pozna, da je izmučeno ter vsled vojne izmožgano! — In če poslušamo danes nekatere elemente, nam pravijo, da je to kazen božja! Vprašam samo, kdo je več zakrivil? Ali ubogo in osleparjeno ljudstvo, ali oni ki so ga vodili? In fakt je, ko bi nas še danes vodili nekdanji, da bi nas še večkrat zadela ista usoda! Zato niso bile brez pomena besede: (napis na venci.)

»Vojna zadala nam težke udarce, mir, sloga, naj združi vse proletarce!« Če komu veljajo te besede, veljajo v največji meri vam Beljani! Poglejte v zgodovino in z gnusom se boste obrnili od onih, ki so vas nekdaj vodili! Da, mnogo se je izpremenilo v znanosti pa tudi v srcih. Kak razloček prvega maja nekdaj — in danes! Z radostjo sem opazoval proletarske množice, ki so korakale skozi vas v lepem redu. Rudeči prapor jim je kazal pot in godba jih je z veselimi zvoki navduševala. Kljub slabemu vremenu so le zavedni delavci pokazali svojo dožnost, da se niso ustrašili vremenskih neprilik. Da boš pa sposobna ostala ti proletarska masa uspešno se boriti, vedi, da je smot vedala! Te se moramo oprijeti, da bomo sposobni za nadaljnje boje. — Toda če boste iskali prave izobrazbe pri »Mikelcu«, tedaj vam bodo povedano, da začeljene bodočnosti ne boste dosegli. Proč od demagogije in njenih podreptikov, ker ti so ozanjevali teme in moralnega suženjstva. »Osvobođenje delavstva je delo delavstva samega!« To naj bo naša parola! Proletarec.

Jesenice. Proslava letošnjega 1. maja je bila pri nas še zadosti poveljna kljub deževnemu vremenu, pri katerem je zadržala kovinarska rudeča zastava svoj naravni blagoslov pri svojem prvem pohodu v naravo, kar upamo da ji ne bode niti najmanj škodovalo, pač pa zna koristiti pokretu jeseniškega proletariata. V sled slabega vremena se je moral obhod preložiti na popoldne, kateri se je tudi vršil ob 2. uri. — V zadnji številki »Del. novic« se je vrnila pomota, tako da izgleda kakor da bi se shod vršil šele zvečer; dejstvo pa je, da se je shod vršil že dopoldne ob pol 10. uri na katerem sta bila govornika sa. Lemež in Koren prav burno pozdravljena od navzočih zborovalcev. Oba govornika sta bila dosledna v svojih izjavah, ter sta žela po izčrpanem dnevnem redu živahno odobravanje. — Med drugimi raznimi govorniki je tudi neki sodrug pozval, da naj se manifestira na ta dan tudi za zopetno uveljavljenje delavskih zastopnikov, kateri so bili pri volitvah v konstituantno izvoljeni, katere pa je današnja Jugoslovanska reakcionarna vlada razveljavila; kateri predlog je bil z navdušenjem sprejet. — Sodr. Mulej, kot predsednik shoda pozove navzoče, da se vznak sožalja in spoštovanja napram ruskemu proletariatu povesijo zastave in da naj si navzoči snamejo svoja pokrivala, kateremu pozivu se navzoči tudi odzovejo, na kar zasvira kovinarska godba delavsko himno kar je napravilo na navzoče globok utis. — V znak sožalja vsled žalostnih razmer, katere vladajo za svetovni proletariati, t. j. stavka Celjskih kovinarjev in pa bedno stanje ruskega proletariata, mi jeseniško zavedno delavstvo priredilo nikake zabave, ter se je omejilo samo na zbirko za gladujoče v Rusiji. — Končno pa moramo pohvalno omeniti tudi jeseniško kovinarsko godbo, katere se je vzlic naliču tako silajno izkazala, kar nepretirano lahko trdimo, da so med godbeniki požrtvovalni sodrugi, kateri se zavedajo svojega razreda, kar nam daje up, da bode jeseniški proletariati napravil tudi v kulturnem oziru svoj razmah, ter se s tem tudi končno osvobodil iz okov suženjstva, ga oklepa naša reakcionarna vlada potom »Obznani« in zakoni o zaščiti države na eni strani, na drugi strani pa inozemski izkoriščevalci — kapital, pod firmo K.I.D. katere iz profitarških ozirov krajša življenje tako delavcu, kakor njegovi deci, kar pa upamo da se mu bode v dohodnem času tudi povračalo z obrestmi.

Jeseniški proletarec.

Krmelj. Tukaj pri nas se je praznoval prvi majnik nad vse svečano. Delo je počivalo popolnoma. Ob 2. uri popoldan se je vršil pri gosp. Papežu majski shod, kateremu je predsedoval sodr. Bajc, kot zapisnikar pa sodr. Kragelj. V obilnem številu zbrani delavci med njimi tudi rudarski uradniki so z največjo pazljivostjo sledili govoru sodr. Močilnikarja iz Rajhenburga, ki je v svojem govoru orisal križev pot delavstva tekom kratkega časa kar živimo v ujedinjeni Jugoslaviji, (lahko pišete tudi odkar živimo v takozvani svobodni Jugoslaviji) ter naštel vse krivice, ki se gode delavstvu ljudstvu. Posebej se je dotaknil tudi razmer v Rusiji, in pozivljaj zbrano delavstvo naj si odrta od ust kaj malega in naj isto žrtvuje za stradalajoče v Rusiji. Za njim je pojasnil sodr. Bajc prizadevanje 11. rudarske skupine pri rud. glavarstvu v

Celju v korist delavstva. Nakar se je shod zaključil z živijo klici na 1. maj. — Po shodu se je nabrala lepa vsota za gladujoče v Rusiji, kateri znesek smo odpisali na »Zvezo rud. del.« v Trbovlje, da ga oni pošljejo na pristojno mesto. Za praznovanje 1. maja smo se pomenili s klerikalci, da bomo imeli skupno shod, toda na dan 1. maja so se poskrili in tako pokazali, da jim ni nič za enotno fronto proletariata.

Rudar.

Tržič. 30. aprila je bila v dvorani končnega društva slavnostna predstava »Drama štirih revnih stena«. — 1. maja je bil ob 7. zjutraj sprevod. Mnogoštevilna množica zavednega proletariata je korakala z rudečimi zastavami ob pokanju topov. Zborovanje se je vršilo pred »Del. domom« pod predsedstvom sodr. župana Padarja. Govorili so sodr. Marčič, Držanc in Stegnar. Vsi govorniki so zahtevali izvedbo sklepov berlinskega kongresa treh internacional in povdarjali pomen skupnega nastopa in enotne fronte celokupnega razredno-zavednega delavstva na podlagi najostrejšega razrednega boja. — Popoldne se je vršila veselica v korist gladujočim v Rusiji. Vse prireditve so se izvršile v največji slogi in v vzornem redu.

Jurklošter. Tudi pri nas imamo zelo krute izkoriščevalce, ki izsavsajo našo kri in širijo svoje premoženje v neskončnost. Tukajšnja židovska nemška firma Falter ima 180 uslužbencev, kateri so sužnji nemško-židovskega kapitala. Da naše trditve tudi dokazemo, navajamo sledeče: Plača moškim je 4 K na uro in ženskam pa 2 K. Povrhu tega pa velja tukaj protizakoniti 10urni delavni čas. Razume se, da pri taki plači trpi delavstvo velikansko pomanjkanje. Stanovanja so pravi brlogi, tako da mora spati v sobi, ki ima 5 m² 12 oseb. Tega izkoriščanja mora biti konec! Naša rešitev je pa le v nezavisnih, močnih strokovnih organizacijah. Delavec.

Trbovlje. Treba je pri nas, da se zaveden proletarec oglasi v par besedah in izpove javno, kar mu teži srce. Pri nas je malo rudniško podjetje, ki nima zavednih delavcev ampak kršitelje delavskih žuljev. Prišel je za nas najlepši praznik »Prvi maja«. Ves trboveljski delavski razred vseh treh internacional se je udeležil tako lepe sijajne manifestacije in shoda. Govorili so razni govorniki, ki so v par potezah očitali delavsko krizo. A pri nas je pol obrata delalo in niso videli, ne slišali nič od shoda ampak samo tisto večno ropotanje tovarne. Bog jim odpusti, ki ne vedo, kaj delajo, kršijo pogodbe, ki so v veljavi. Prišel je predpostavljenei gospod in pregovoril ubogega tlačana oziroma sužnja, da dela. Delal je za tri šhte, govoril jim je na dušo, če ustavijo delo, se pokvari peč, ki mora potem stati več dni, kar dela velikansko škodo, to zna gospod dobro povdariti. Če pa slučajno narediš napako, te kaznuje z denarnim globo, pa mu noben ubog trpin iz možgan in kosti ne odgovori: »Gospod, tudi zame je velikanska škoda, zaradi tega bodem trpel pomanjkanje, a gospod pa nima usmiljenja do delavnega ljudstva. Tembolj se mu pa smili kapitalizem, ker je prav izvrsten zaščitnik izkoriščanja. Zatorej zbudite se iz spanja in ne plavajte tam za luno in ne prodajajte za denar delavskega praznika, ki je edini v letu. Da bi se zavedal vsak delavec vsaj eno tretjino toliko, kolikor naš gospod za dobiček tovarne, vsak bi rekel: »Če stoji tovarna par ur, ni moja izguba, temveč kapitalistična.« Premisli, ako delaš celo leto, to je čez 350 dni, vmes imaš 52 nedelj, veliko praznikov, ko delaš vedno po 2-3 šhte, lahko toliko prihraniš in rečeš: ne, na delavski praznik ne bodem delal, praznoval ga bodem v družbi s svojimi zavednimi sotrpini.

Tovarniški delavec.

Kočevje. V rudokopih kočevske republike se uvajajo včasih prav čudne, nove metode. Posebno v polpreteklih časih, ko je delavstvo bilo brez vsake organizacije in torej tudi brez vseh pravic. Do sedaj so se na primer rabile tu po vseh rovih odprte svetilke. Šele v zadnjem času je prišel g. inženjer Keck na to, da je v globju precej eksplozivnih plinov, in da se morajo rabiti le varnostne svetilke. To je res lepo, ali imamo, le 57 varnostnih svetilk, jamskih rudarjev je pa 260 zaposlenih v rovih. — Strelni stroj je le eden in še ta napol pokvarjen, kakor pravijo rudarji »invalid brez penzije«, torej ga je dosegla ista usoda, ki je sojena nam, če več ne bomo mogli vzdigovati krampa. Treba bi bilo naprav, ki nas varujejo pred eksplozijami, za rušenje izkopov, posebno potreben je električen stroj za 40 do 60 strelcov, a takih strojev pri nas ni. — Zato je učeni g. Keck ukazal, naj se strelja s strelnimi vrvicami. Vsakdo ve kako je to nevarno za rudarje. Ali naj bo to kaka varnostna odredba za jamske delavce.

Bog ve v kakih rudarskih šolah je bil g. Keck, da se je navzel take modrosti? Gosp. Keck se je pa dobro izobrazil pri kranjskih »Janezih«, kjer je bil »režvereljantna«. Če delavci kritizirajo učene varnostne odredbe, ali si sploh upajo med delom govoriti, se precej oglasi njegov »Halt's Mault«.

Gospod Keck, delavci niso več taki brezpravni sužnji, kakor so bili Vaši rekruti. Torej se naučite občeati z ljudmi, ki pošteno delajo, čeprav niso zrasli na dunajskih parketih, kakor vi.

Gosp. Keck ima tudi čudno navado, prisluškovati, kaj se delavci med seboj po-

govarjajo, da bi ja ujel kako besedico o Komunistu.

Mi delavci imamo le eno pot, da dosežemo izboljšanje neznosnih razmer v rudniku in da se rešimo nepotrebnih škandala od strani raznih Keckov. In ta je močna neodvisna, strokovna organizacija, v kateri se morajo združiti vsi delavci kočevskega rudnika. Od g. Kecka se je naučil hoditi od daleč gledat rudarje po noči s svetilko v žepu tudi inž. Stock. Razlika je le ta, da so »brenlufta« po noči v rovi bolj nevarni, kakor pri dnevnem kopu na bagerju. Kočevski rudarji.

Kočevje. Na naše dopise iz Kočevja se je tukajšnja gospoda zelo hudovala. Mi ne pišemo v javnost, ker smatramo to za nekakšno šalo temveč pišemo, da opozorjamo prizadete kroge, da ne moremo v teh žalostnih razmerah več izdržati. Pa poglejmo! Razsvetljava iz kolodvora na rudnik in na rudniku samemu je tako pomanjkljiva, da se nahaja človek zlasti v deževnem vremenu v življenjski opasnosti, ako ga vodi pot po noči po teh krajih. Razume se, da se pri taki slabši razsvetljavi večkrat dogajajo manjše nesreče. Tudi stanovanja so v tako mizernem stanju, da so bolj podobna hlevom kakor človeškim prebivališčem. Sobe v katerih stanuje 12 do 22 ljudi se ribajo in čistijo samo dvakrat na leto. Ker se voda ni temeljito posušila, temveč zlezla pod pod, tako da sedaj gnijo deske in ta duh lahko v prostem času rudar v svojo zabavo udihava. Slamnice se premenjajo tudi samo dvakrat na leto, tako da delajo rudarju po noči kratek čas različne četiri in več nogate živalice. V slučaju dežja morajo prebivalci hitro nastaviti posode, da preprečijo dež, ki prav pridno kaplja v sobe. Kako naj bo potem čudno, ako dajemo duška svojemu opravičenemu nezadovoljstvu javno v časopisje. Pa naj se sedaj hišnik Mavrovič jezi ali ne.

Kako se z nami postopa navajamo samo en slučaj. Neka ženska je nesla par trhljih in gnilih drv domov v naročju. Ko jo je srečal g. Stepan, ki ponavadi zmerja naše delavce z »vindiše hunde«, je začel na njo kričati in divjati, da so to drva rudnika in ne njena. Uboga ženska je pokleknila in ga prosila usmiljenja ali vse priprošnje niso omehčale njegovega trdega srca.

Dobro bi bilo, da bi se taki hišniki, ki so kruti in nimajo usmiljenja z nami ubogimi trpinami zamenjali z že ostarelimi delavci, ki bodo pravilno razumeli naše težave in nadloge. — Ne psujete čez nas, temveč pomagajte nam raje, da bo nezadovoljnost in govoričenje od naše kakor tudi od vaše strani kmalu izginilo.

Kočevski rudarji.

Kočevje. Dne 23. aprila na shodu so se nabirale podpore za štavkujoče kovinarje v Celju. Zanimivo je, da se tega shoda niso udeležili ravno tisti delavci, ki se vedno širokoustijo s svojim socialpatriotizmom. V zadnjem času je zandarmerija stikala za naročniki »Delavskih Novic«. Opozorjamo tamošnje okrajno glavarstvo, da si natančno pogleda ustavo in tozadevne predpise in svoje organe tudi v tem smislu natančno poduči, ker ni v interesu reda in

rada, da se delavstvo po nepotrebnem razburja in muči s preiskavanji.

Mengeš. Pri nas se gospodari prav pametno. G. Vahtar je prodal oziroma zapustil lepo posestvo za hiralnico v Mengešu. Dobile so jo v roke usmiljene sestre, ki si gradijo sedaj krasno palačo, ki stane milijone in milijone. Imele bodo lep samostan in obširna posestva. Tik samostana je zapuščena tovarna nekdanje Staretove pivovarne, ki bi lahko dajala stočinam delavcev in delavk zaslužka. Namesto, da bi se popravila ta tovarna, ki bi dajala za služka celi okolici, se gradijo krasne palače za samostane oz. za klerikalne zaslužnjevalnice. Za samostane graje palače, ti pa ubogi suženji, trpin izkoriščani, morajo prebivati v vlažnih in temnih luknjah, ker nimajo denarja za človeško prebivališče.

Delo vodi zidarji mojster Jos. Seršen. Zidarji so prevzeli akordno delo nekaj kubičnih metrov zida. Mojster je pac mnenja, da morajo ostati pri njem celo leto, če imajo akordno delo in zadržuje material, da zidarji ne morejo dovršiti hitro dela. Prosili smo ga dvakrat, naj preskrbi cementa. Prvič (26.IV.) se je izgovarjal, da ga dobi v par dnevih, drugič je rekel, da bo cement 1. maja. Mislil je pač, da bo zidarje tako prisilil, da bi delali na dan 1. maja, na največji praznik zatiranih in le malo jih je bilo, ki so delali. 3.V. smo zahtevali, naj nam preskrbi cement, ali pa naj izmeri koliko kubičnih metrov smo naredili in naj nam jih izplača. Tedaj je bil očenj v steni. Opsoval nas je na najgriši način. Sramota za občano mojstra je, tako postopati z delavstvom. Končno nas je nahlulil, da smo komunisti in naj le gremo. Mi smo mu mirno odgovorili: »Plačajte, potem pa adijo!« Dela se 10 ur na dan, mojster pa ne plačuje nadurnega dela za 50 odstotkov višje, kakor to zahteva zakon, češ, da on tega zakona ne pripoznava.

Opozorjamo gospoda mojstra, naj ne postopa tako nesramno z delavstvom.

Vi pa stavbinci, zavedajte se in glejte, kako postopajo »krščansko-katoliški« mojstri z Vami!

Naj žive neodvisne strokovne organizacije! Naj žive »Delavske Novice«.

Delavec.

Gorje. Zadnjič smo imeli prav čudno službo božjo. Iz Ljubljane je prišel g. Kalan in namesto, da bi podučil bogatine, naj ne greše, s tem da prikrajšujejo svojim uslužbencem zaslužek in naj več ne izkoriščajo tako ubogega ljudstva, je začel udrihati in grmeti proti delavstvu, ki neče nič slišati o tem, da bi bilo v skupnih organizacijah s kapitalisti in buržuji, kakor to delajo tisti nezavedneži, ki se zbirajo v Korosčevih organizacijah. Tako dolgo je pridigoval proti socialistom, da je velik del delavstva, ki ni hotel več poslušati tega zmerjanja v cerkvi, odšel. Le tako naprej gospod Kalan, če hočete, da bodo cerkve prazne in da bo delavstvo spoznalo, da je danes katoliška cerkev v prvi vrsti braniteljica kapitalistov in ne oznanjevalka Kristovega nauka. Kristus je trgovce pognal iz templja, vi jih pa tam branite. Odlagajte maske! Nam je to tudi prav.

Več gorjanskih delavcev.

Socialna šola.

Zadnjič smo razpravljali, kaj je to narodno gospodarstvo in kako tvorijo vsa narodna gospodarstva skupaj svetovno gospodarstvo. Videli in ugotovili smo na podlagi današnjega gospodarskega stanja, da je splošno poedinih narodnih gospodarstev odvisen od vseh drugih gospodarstev.

Da bomo pojem narodno gospodarstvo popolnoma razumeli, se moramo

poglobiti v njegov razvoj od pamtveka pa do danes.

Na podlagi produkcije

se je razvijalo narodno gospodarstvo sledeče: V prvih časih so se ljudje pečali samo z lovom in ribolovom, da zadostijo svojim potrebam. Mi vidimo, da so bile potrebe človeštva v tej najstarejši periodi jako enostavne in temu je bilo tudi

tepli. Lica vseh so bila oblita s krvjo, na policiji pa so jih še enkrat kruto natepli.

Zaprli so jih v tako majhni celici, da se noben ni mogel usesti in so morali prebiti celo noč stoje.

Na večer se je pojavil na policiji guverner Val in se je obrnil na zaprte z naslednjimi besedami:

»Dober dan, vi židovska svojati. Kako se vam godi?... Ali bodete še kdaj kaj sličnega počeli?... Jutri vas hočemo pošteno preteptati,« tako je končal svoje besede.

Istega večera so v gledališču, kjer je bil navzoč tudi Val, vrgli iz galerije tiskane karte z napisi: »Čestitamo k prvemu maju, mednarodnemu prazniku delavcev!«

Takoj je policija obkolila vrata galerije in od šestdesetih oseb, ki so bile tam navzoče, so jih osemnajst aretirali.

Drugo jutro so peljali vse aretirance na dvorišče policijskega poslopja. Val jih je ozmerjal na najnižkotnejši način in prokuror je imel govor in dejal, da so imeli povelje streljati, da so se pa bali, da ne bi ranili mimoidoče. Da si pa ti cepci ne bodo domišljali, da se jih boje, jih bodo takoj natepli.

Za tepenje je bila urejena posebna naprava; majhna deska je podpirala podbradek in drugo desko so utaknili v usta, da žrtev ni mogla kričati.

prilagojeno njihovo gospodarstvo. Z razvojem kulture so se počasi tudi zvišale potrebe. Tako je k prvotnemu gospodarstvu lovu in ribolovu prišlo **poljedelstvo spojeno z obrtjo in trgovino**. V najnovejšem času pa **industrija** v spoju z gospodarstvi ostalih period popolnoma zadostja današnjim potrebam.

Iz razvoja narodnega gospodarstva v produkcijski smeri, razvidimo, da se je gospodarstvo tako razvijalo, kakor so to zahtevale vedno naraščajoče in se izpolnjujoče potrebe človeštva.

Na podlagi prometnih gospodarskih sredstev

pa se je razvijalo narodno gospodarstvo sledeče: Prvotno je lahko krilo vsako gospodarstvo svoje potrebe s svojo lastno produkcijo, bilo je sicer v spoju z drugimi gospodarstvi, vendar so se pri tem izmenjavali le naravni pridelki. To gospodarstvo se imenuje na podlagi izmenjave le

naravnih pridelkov **naturalno gospodarstvo**. Ščasoma pa se je pokazala potreba po nekakšnem izmenjalnem sredstvu, kajti z razvojem kulture je bilo eno gospodarstvo vedno bolj vezano na drugo. Kot izmenjalna sredstva, ki so obenem določala tudi še ceno dobrin so se v početku uporabljala kožihi, sol, dragoceno kametje itd., dokler ni ta vsled delitve in velikosti nepriljubna izmenjalna sredstva izpodbil kovani denar, po katerem se imenuje ta perioda narodnega gospodarstva tudi **denarno gospodarstvo**. Vendar je daljni razvoj gospodarstva zahteval novo še bolj praktično izmenjalno sredstvo. Promet se je počasi razvil na podlagi osebnega znanja v zvestobo in vero. To gospodarstvo, v katerem je ostal tudi še denar kot izmenjalno sredstvo, predvsem pa je služil kot cenilno sredstvo dobrin, se imenuje **kreditno gospodarstvo**.

Prihodnjič bomo obravnavali od katerih činiteljev je razvoj in splošno narodnega gospodarstva odvisen.

Dnevne vesti.

— **O novem volilnem redu** je razpravljala v soboto konferenca ministrov. Predlaga se sedaj, naj bi se volilne liste postavljale po okrožjih, kandidati pa po okrajih.

— **Posojilo** v znesku 150 milijonov dolarjev sklepa naša vlada z ameriško banko »National City Bank«. Za ubogi proletarijat bo prišlo od tega denarja ubogo malo.

— **Za velika župana za ljubljanski in mariborski okraj** prihajata v pošte zagrzana demokrata dr. Kramer in dr. Kukovec.

Tiskovni sklad: Primožič 2 Din., Pristav Janez 75 p., Papež Martin 2 Din., Spacapan 5 Din., Bizjak Anton 10 Din., Cigler Jakob 1 Din., Kalhammer 3 Din., Zemljak Miha 9 Din., Urar Peter, Gradišar Jože 12 Din., Šitkov Uršula 2 Din., Kobentar Albin 5 Din., Ulčar Alojz 2.50 Din., Maleuš Ivan 2.50 Din., Mulej Ivan 2 Din., Koritnik Marija 2 Din., Mlakar Janko 1 Din., Bručan Martin 1 Din., Starin Jožef 5 Din., Kovač Anton 2 Din., Bočko Ivan, Trbovlje zbral 250 Din., Čepelnik Franc 1 Din., Neimenovani 4 Din., Kač 2 Din., Galjot 2 Din., Gašič Teodor 1 Din., nabrali na Jesenicah S. U. in R. F. 15 Din., Kobentar Albin 5 Din., Smolej Ivan 1 Din., Učič Anton nabral v veseli družbi 13 Din., Divjak Andrej 5 Din., Juglič 2 Din., prodani zveski v Ljubljani in v Trbovljah meseca maja 1145.75 Din. Skupaj 1529.50 Din.

Za ruske gladojče so darovali: Osterman J. 5 Din., Jereb Anton 5 Din., Kovač Franc 10 Din., Baloh Franjo 5 Din., Zigler Jakob 10 Din., Neimenovan 10 Din., Kač 2 Din., Kokalj Viktor 9 Din., Robec 10 Din., Pustotnik Franc 3 Din., Gradišek Ivan 2 Din., Gradišek Jakob 3 Din., Cimerman Ivan 1 Din., Kozjek Ivan 2.50 Din., Neimenovan 71 Din., Čepelnik 5 Din., nabrali v Kranju sodruzi: Mohar, Oman, Hafner, Vreček, Kerč 237.50 Din., Zveza rudarskih

delavcev, Trbovlje 207.25 Din., obiskovalci Rožnika 1. maja nabrala g. Pilih 110.50 Din., Babnik Franc 7 Din., Kragelj Franc 17.50 Din., Povirek Franc 10 Din., Ulčar Alojz 10 Din., Šitkov Aleksa 5 Din., in Radečah na majski proslavi zbral V. A. 52.50 Din., zbirka 1. maja Zv. Rud. del. v Kočevju 312.25 Din., Jože Vidič nabral 31.50 Din., Lednik Ivan 2.50 Din., Bajc nabral v Krmelju 17.50 Din. Skupaj 1170.50 Din. Prejšnje 1828 Din. Skupna vsota 2998.50 Din.

KOČEVJE.

Dne 7. V. je intervenirala deputacija »Zveze rudarskih delavcev« pri nadziralu rudnika inženjerju Stocku v zadevi nekega brez razloga odpuščenega delavca. Inženjer Stock, radom Nemec, zvesti pristaš in častnik bivšega despotnega razbojnika Wilhelma, nas je v nemškem jeziku ozmerjal in potem izjavil, da ne prizna predstavnikov rudarjev, ki so po zakonu naše države potrjeni.

V imenu Z. R. D. apeliramo na gospoda pokrajinskega namestnika, da se vendar podvzame energične korake proti takim nemškim nadutežem, ki živijo na plečih že tako izmoganega jugoslovanskega proletariata in stré sajo svojo onemoglo velenemško jezo na ubogega slovenskega delavca.

Česarek Ivan

preds. Z. R. D. v Kočevju.

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Sodruge dopisnike prosimo, da pošlejo obširneje dopise s tinto in samo po eni strani.

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Pozivljamo sodruge, ki še niso poravnali denar za kolportirano majsko številko, da to store čimprej, ker moramo plačati tiskarniške stroške.

V. Panin:

Prvi maj v caristični Rusiji.

Prvega maja so hoteli delavci v Vilni praznovati in demonstrirati.

Vojaštvo je zasedlo tako glavno kakor tudi postranske ulice, povsodi so patrolirali kozaki.

Delavcem se ni hotelo posrečiti, da bi storili kako večjo skupino, takoj so jih razgnali. Vsled tega je bilo sklenjeno, da se prelože demonstracije na kak drugi dan.

Majhni skupini kakih tridesetih mož se je končno kljub vsemu posrečilo, da so se postavili v sredi ceste in razvili rdeči prapor in s klici: »doli z avtokracijo« poskusili priti naprej. Zbrano občinstvo je ploskalo in razlegal se je glasen, radosten »hura«.

Takoj so planili na demonstrante pristavi, policaji in dvorniki, jih pričeli aretirati in brezusmiljeno tepsti. Po dveh, treh minutah so prijezdili kozaki, obkolili zastavonošo in ga pričeli tepsti z nagajko. En del kozakov je skočil s konjev in ga tepla toliko časa, dokler ni padel, pa tudi pozneje ga niso še pustili pri miru. On pa je držal prapor in kričal: »Doli z avtokracijo«, dokler ni prišel ob zavest.

Dokler niso odpeljali aretirane in tepene k policiji, so jih neusmiljeno

nesrečneža. Dva narednika sta ga slekla, ostali možje pa so ga prijeli in položili na klop. Guverner je ukazal, da ga počasi tepo in komandiral: »pričeti!« In pričelo se je... Solze možje... in hlastam po sapi... ravno tako so ravnali z drugim in tretjim... Nevem, koliko so jih natepli pred mano, mislim, da jih je bilo več kakor dvajset.

Nek učenec židovske duhovniške šole je izjavil, da ima srčno napako, toda zdravnik, doktor Mihajlov je dejal, ne da bi ga bil preiskal, da to ni nobena ovira, da bi ga radi tega ne smeli natepti. Vsak je dobil petindvajset udarcev, razen onih, ki so se onesvestili, ti so dobili manj. Toda manj kakor dvajset udarcev je dobil samo eden. Tri osebe, in sicer dva žida in en kristjan, so dobili trideset udarcev. Poslednji ni dal nobenega glasu od sebe, ali onesvestil se je dvakrat. Po prvem onesveščenju so ga prenesli v drugo sobo; kmalu nato je prišel zdravnik in izjavil, da se lahko podeležijo tudi ostali udarci, kar se je seveda tudi zgodilo. Kako močno se je teplo, se lahko sklepa iz tega, da je po desetih udarcih ostalo od šibe samo še golo steblo. Če se je utrudil en birič, je stopil drugi na njegovo mesto.

Eksekucija je trajala celi dan...